

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних інститутів та процесів

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГІБРИДНІ ВІЙНИ

Освітньо-професійна програма “Політологія. Національна безпека” :
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність **052 Політологія**

Галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 6 від 28 грудня 2021 року

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Гібридні війни
Викладач (-і)	Дерев'янку Сергій Миронович
Контактний телефон викладача	+38(034)259-61-46
Е-mail викладача	serhii.derevianko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	2.Цикл професійної підготовки 2.2. Вибіркові дисципліни 2.2.2. Дисципліни вільного вибору студента
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.ifua/index.php?mod=course&action=ReviewOneCourse&id_cat=183&id_cou=1334
Консультації	Упродовж вивчення курсу щосереди з 14.00 до 16.00
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна “Гібридні війни” є складовою освітньої програми підготовки фахівців за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. Передбачає вивчення ключових категорій, що використовуються в дослідженнях у сфері національної безпеки; отримання знань про природу, сутність та перебіг гібридних воєн. Вивчення дисципліни покликане сприяти професійній підготовці майбутніх політологів, як практиків та дослідників, формувати у здобувачів основи професійного політико-безпекового мислення, сучасної політичної та правової культури.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета курсу : вивчення здобувачами основних закономірностей єдності та взаємодії політики та права, засад ведення війни, її гібридної форми, утвердження розуміння недопустимості використання війни як засобу вирішення конфліктів.</p> <p>Основними <i>завданнями</i> навчальної дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вивчити теоретико-понятійні основи війни як політико-правового явища; - вивчити взаємозв'язок державної політики та воєн; - виявити витоки та передумови новітньої гібридної війни в Україні; - сформувані у здобувачів уявлення про фактори, які визначають специфіку гібридних воєн різні історичні епохи та на сучасному етапі розвитку України; - розширити політико-правовий кругозір здобувачів, сформувані професійні навички аналізу сучасних політичних і правових проблем, розуміння взаємозв'язку політики та воєн. 	
4. Компетентності	

ІК01 Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у політичній сфері, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, із застосуванням фахових досліджень та/або здійснення інновацій.

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК02. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК03. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК07. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

Спеціальні (фахові, предметні) компетенції

СК01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

СК02. Спроможність здійснювати фахову педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти.

СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

СК04. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК05. Спроможність комплексно використовувати нормативу та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.

СК06. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

СК07. Спроможність ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультативні функції на національному та міжнародному рівні.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	16
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	56

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
п'ятий	Політологія. Національна безпека	третій	вибірковий

6. Тематика курсу

Системні риси сучасних воєнних конфліктів.
 Гібридна війна та нові форми військово-політичної агресії, складність концептуалізації.
 Термін “гібридна війна” та “гібридна агресія”, сучасні підходи до їх визначення.
 Витоки гібридних війн в історичній ретроспективі.
 Теоретичні та праксеологічні засади гібридних війн.
 Складові гібридної війни.
 Загрози національній безпеці в умовах гібридної війни.
 Воєнні аспекти протидії “гібридній” агресії.
 Збройна агресія Російської Федерації проти України: історико-хронологічний аспект.
 Комплексне використання військових та невійськових сил і засобів для протидії “гібридній” агресії (загрозам “гібридного” типу).
 Демографічна складова гібридної війни.
 Внутрішньо переміщені особи – дестабілізаційний чинник російсько-української гібридної війни.
 Тероризм як елемент гібридної війни.
 Релігійний екстремізм з в умовах гібридної війни. Інформаційна війна як складова гібридної війни.
 Основні методи ведення гібридної війни в сучасному інформаційному суспільстві.
 Стратегічні комунікації та цивільно-військове співробітництво у протидії “гібридній” агресії.
 Парадигми дослідження гібридних впливів на політичні системи.
 Гібридна війна та базові трансформаційні процеси у політичній системі суспільства.

Перелік питань для обговорення на лекції та семінарських заняттях, список літератури для підготовки до кожного заняття та завдання для самостійної роботи, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань та вимоги до їх виконання визначені робочою навчальною програмою навчальної дисципліни та розміщені в системі дистанційного навчання.

7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Структура розподілу балів передбачає: 1) відповіді на семінарських заняттях - 30 балів (не менше двох оцінок на семи семінарських заняттях); 2) написання контрольної письмової роботи - 20 балів; 3) виконання індивідуального науково-дослідного завдання - створення та представлення графічної презентації з визначеної проблеми - 50 балів (з них 30 балів - за проект, 10 балів - за представлення) Загальна кількість - <i>100 балів</i> . Підсумковий контроль - залік проводиться згідно з графіком навчального процесу в останній місяць семестру і виставляється за результатами виконання студентом передбачених навчальною програмою видів робіт.
Вимоги до письмової роботи	Виконання письмової роботи передбачає: 1) повторення студентами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль; 2) написання письмової роботи передбачає виконання студентами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: - виявлення розуміння сутності понять і термінів - <i>5 балів</i> ; - вміння структурувати основні явища та елементи гібридних воєн - <i>5 бали</i> ; - знання теоретичних засад, завдань, етапів і механізмів гібридних воєн - <i>10 балів</i> ; Загальна кількість - <i>20 балів</i> .

Семінарські заняття	Відповідь студента на семінарському занятті оцінюється за п'ятибальною системою за визначеними програмою навчальної дисципліни критеріями. Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.
Умови допуску до підсумкового контролю	Здобувач допускається до підсумкового контролю (за навчальним планом - залік) за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни.
8. Політика курсу	
Політика вивчення навчальної дисципліни “Гібридні війни” передбачає набуття студентами визначених компетентностей через: аудиторну (лекції, семінарські та практичні заняття) та позааудиторну роботу (самостійне опрацювання окремих тем, підготовка до семінарських занять, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, використання можливостей системи дистанційного навчання, виробнича практика). Консультації викладача, відпрацювання студентами пропущених аудиторних занять_отриманих незадовільних оцінок та подачі індивідуальних робіт - середа, 14.00-16.00 год. У випадку встановлення вияву академічної недобросовісності викладач пропонує студенту повторно виконати передбачений навчальною програмою курсу вид роботи.	

9. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

Конституція України : [Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р.]. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141; поточна ред. – Ред. від 01.01.2020 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

Воєнна доктрина України: Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015/stru>

Підручники та навчальні посібники, енциклопедичні та довідкові видання

Великий тлумачний словник сучасної української мови./ Укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2007. 1736 с.

Геополітика : енциклопедія : навч. посібник / За ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. Рек. МОН. Київ : Знання України, 2013. 919 с.

Енциклопедія політичної думки / За ред. Д. Міллера; пер. з англ. Н. Лисюк. Київ : Дух і літера, 2000. 472 с.

Короткий оксфордський політичний словник / Пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. Київ : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. 789 с.

Політологічний енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Укр. Асоціація політологів. [Упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка]. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.

Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів : “Новий Світ-2000”, 2015. 396 с.

Монографії і статті

Андрушків Б., Кирич Н., Погайдак О. Гібридна війна як метод реалізації агресивних планів. *Галицький економічний вісник : наук. журнал / М-во освіти і науки України ; Тернопіл. нац. техн. ун-т ім. І. Пулюя. Тернопіль, 2014. № 4 (47). С. 57–69.*

Арабаджиєв Д. Ю., Сергієнко Т. І. Маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні. *Гілея (науковий вісник)*. 2019. Випуск 146 (№7).

С. 12–16.

Асланов С. Етнополітичний конфлікт (гібридна війна на Сході України) як наслідок регіональної етнонаціональної політики. *Віче : ром.-політ. і теорет. журнал* / Верховна Рада України. Київ, 2015. № 14 (394). С. 2–4.

Березовенко А. Російсько-українська війна в українському політичному дискурсі. *Політичні дослідження*. 2021. № 2. С. 97–110. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/PD_2_Online.Pdf

Воєнні аспекти протидії "гібридній" агресії: досвід України : монографія / колектив авторів ; за заг. ред. А. М. Сиротенка. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 176 с.

Галака О. М., Ільяшов О. А., Павлюк Ю. М. Основні тенденції розвитку та ймовірні форми воєн і збройних конфліктів майбутнього. *Наука і оборона*. 2007. № 4. С. 10–15.

Гібридна війна: in verbo et in praxi: монографія / під заг. ред. проф. Р.О. Додонова; Донецький нац.університет імені Василя Стуса. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД», 2017. 412 с.

Гібридна війна: технології сугестії та контрсугестії : монографія / [О.В. Акульшин та ін.]; Нац. акад. Служби безпеки України ; Ін-т філології Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Київ : Національна академія СБ України, 2018. 235 с.

Гібридна війна: сутність, виклики та загрози: зб. матер. круглого столу (Київ, 8 липня 2021 р.). [Електронне видання]. Київ: НА СБУ, 2021. 189 с. URL: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_28744724.pdf

Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і Східного партнерства. Аналітичний документ. Київ, 2018. 105 с. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXIend_0202.pdf

Горбулін В. П., Власюк О. С., Кононенко С. В. Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна. Київ : НІСД, 2015. 132 с.

Горбулін В. П. "Гібридна війна" як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щоквартальний збірник* / Нац. ін-т стратегічних досліджень. Київ, 2014. № 4 (33). С. 5–12.

Грабовський С. "Гібридна війна" : історія і сутність. До постановки питання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка* / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2016.

Дерев'янка С. М. Безпековий вимір народовладдя в умовах гібридної війни. *Держава і право : зб. наук. пр. Серія. Політичні науки*. Вип. 87 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2020. С. 308–318.

Дерев'янка С. М., Бичай Р. Р. Захист прав внутрішньо переміщених осіб в Україні політико-правові проблеми. *Збірник матеріалів тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Національний та міжнародний механізми захисту прав людини: постмодерні тенденції розвитку, виклики та шляхи модернізації (м. Київ, 26 лютого 2021 року)»*. Зб. наук. пр. Київ–Тернопіль : КНУБА, ВГО «Асоціація українських правників», «Бескиди», 2021. С. 136–141.

Дерев'янка С. М. Внутрішньо переміщені особи : проблеми політичної соціалізації в Галичині. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017/1(87). С. 199–216.

Дерев'янка С. Гібридна війна: інформаційний вимір. *Національна і регіональна безпека в умовах інформаційної війни*. зб. матеріалів Міжрегіон. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 30 листопада 2018 року). Івано-Франківськ, 2018. С. 62–67.

Дерев'янка С. М. Маніпулювання ідеєю народного волевиявлення як чинник самоідентифікації регіонального сепаратизму. *Політологічні та правничі студії суспільно-політичних процесів ХХ-початку ХХІ ст.* : зб. наук. пр. до ювілею д-ра політ. наук, проф. В. П. Горбатенка / ред.-упор. С. Рудницький. Житомир : ФОП Євенок О. О., 2017. С. 65–72.

Дерев'янка С. М. Обмеження політичних прав громадян в умовах воєнного стану: політико-правові підстави. *Держава і право: зб. наук. праць. Серія. Політичні науки*. Вип. 93 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во "Юридична думка", 2019. С. 26–38.

Дерев'янка С.М. Політичні права громадян в умовах воєнного стану. *Роль Загальної декларації прав людини ООН 1948 року в формуванні фундаментальних основ правової системи України : історія і сучасність* : матеріали круглого столу (м. Івано-Франківськ, 10 грудня 2018 року.). Упорядник В. І. Розвадовський. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», 2018. С. 29–49.

Дефініції поняття "гібридна війна" / Ю. І. Міхєєв, Г. П. Чернявський, Ю. В. Турченко, О. І. Пінчук. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка* / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Військовий інститут. Київ, 2015. Вип. № 51. С. 124–130.

Єнін М. Н., Мельниченко А. А., Мельник Л. І. Гібридна війна як різновид соціально-політичних конфліктів: сутність, технології, домінуючі дискурси. *Актуальні проблеми філософії та соціології : наукове фахове видання* / М-во освіти і наука України ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад." ; редкол.: Е. А. Гансова, І. В. Голубович, О. М. Дікова-Фаворська [та ін.]. Одеса, 2019. Вип. 25. С. 102–112.

Жирохов М. Боги гібридної війни. Київ : Patriot Book, 2017. 180 с.

Загорулько А.П. Теоретико-правовий аналіз визначення поняття "гібридна війна". *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України : науковий журнал* / Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2019. С. 115–122. (Серія "Державне управління" ; № 3 (94)).

Ігнатєва Т. В. Гібридна війна Росії в Україні: інструменти та цілі. *Вісник Кам"янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / Кам"янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам"янець-Подільський, 2017. С. 233–246. (Історичні науки ; вип. 10).

Ільяшов О. А. Війни майбутнього як об'єкт наукових досліджень. *Наука і оборона*. 2008. № 2. С. 36–40.

Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналітична доповідь / Т. Ісакова, С. Гнатюк, Д. Дубов та ін. ; за заг. ред. А. Баровської. Київ : НІСД, 2016. 109 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/375693/mod_resource/content/1/inform_vukluku.pdf

Киричок А. П. Гібридна війна як феномен військово-інформаційної думки ХХІ ст. (історичні та теоретичні аспекти). *Держава та регіони : науково-виробничий журнал* / Класичний приватний ун-т ; голов. ред. О. В. Богуславський, редкол.: Т. С. Гиріна, В. Ф. Іванов, В. В. Лизанчук [та ін.]. Запоріжжя, 2017. С. 26–30. (Серія: Соціальні комунікації ; № 2 (30)).

Комарчук О. Гібридна війна: сутність та структура феномену. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії* / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; редкол.: Тихомирова Є. Б., Бортніков В. І., Вакулич В. М. [та ін.]. Луцьк, 2018. № 1 (3). С. 48-54.

Кресіна І. О., Дерев'янка С. М. Віче як інститут установчої влади в новій Конституції України. *Віче : гром.-політ. і теорет. журнал* / Верховна Рада України. Київ, 2016. № 11–12. С. 36–40.

Кріслата О. Гібридна війна та її інформаційна складова. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства* / Науково-дослідний інститут пресознавства. Львів, 2018. Вип. 8 (26). С. 190-199.

Крутий В. О. Гібридна війна: складність концептуальних наративів. *Держава і право : збірник наукових праць* / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; редкол.: Шемшученко Ю. С., Кресіна І. О., Акуленко В. І. [та ін.]. Київ, 2017. С. 14–23. (Серія "Політичні науки" ; вип. 76).

Крутий В. О. Витоки гібридних війн: досвід ХХ століття. *Держава і право*: зб. наук. праць. Серія: «Політичні науки» / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2017. Вип. 77. С. 148–158.

Крутий В.О. Зміни політичної системи суспільства в умовах гібридної війни. *Держава і право*: зб. наук. праць. Серія: «Політичні науки» / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2017. Вип. 78. С. 186–196.

Лук"янчук Г. "Гібридна війна проти Європи" і "другий фронт" Кремля для України. *Українське слово* : всеукр. гром.-політ. тижневик. Київ, 2021. 10-23 листоп. (№ 43/44). С. 4-5

Магда Є.В. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України* / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2014. № 5. С. 138–142.

Магда Є. Гібридна війна. Вжити і перемогти. Київ: Vivat, 2015. 304 с. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/gibridna-vijna-vizhiti-i-peremogti.html>

Магда Є. Гібридна війна: сутність та структура феномену. URL; http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/2489/2220

Магда Є.В. Міжнародний імідж України в контексті гібридної війни. *Вісник Дніпропетровського університету : науковий журнал* / Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2015. С. 232–240. (Серія: Філософія. Соціологія. Політологія; № 4 (26)).

Марко Серж. Хроніка гібридної війни : [більш 500 док. та 130 інтерв"ю]. Київ : Альтерпрес ; Surkov Publisher, 2016. 236 с. Сер. заснов. у 2016 р. (Гібридна війна в Україні. ХХІ сторіччя).

Мельничук Л. М. Гібридна війна як прояв складної надзвичайної ситуації. *Держава та регіони* : науково-виробничий журнал / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2016. С. 4-8. (Серія: Державне управління ; № 2 (54)).

Міден Ервін "Гібридна війна Росії проти України стала своєрідним стимулом для пізнання країни" / розмову вів Володимир Бойко. *День* : щоденна українська газета. Київ, 2019. 16–17 серпня (№ 147/148). С. 14–15.

Набока А. В. Гібридна війна як елемент формування нової геополітичної реальності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна* : збірник наукових праць / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2017. С. 116–121. (Серія "Питання політології" ; вип. 32).

Нофенко А. Гібридна війна Росії проти України: інформаційний наступ та механізми протидії. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії* / М-во освіти і науки України ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; редкол.: Шуляк А., Вознюк Є., Бояр А. [та ін.]. Луцьк, 2019. № 2 (6). С. 68–77.

Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Дестабілізація Європи: гібридна війна РФ. *Стратегічна панорама* : науковий журнал / Нац. ін-т стратегічних досліджень ; голов. ред. Богомолів О.В. ; редкол.: Веселовський А. І., Годя С., Донай Л. [та ін.]. Київ, 2021. № 1/2. С. 5–29.

Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.

Полтораков О. Гібридна війна в контексті асиметричного світоустрою. *Гілея* : науковий вісник: збірник наукових праць: історичні науки, філософські науки, політичні науки / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; ВГО Українська акад. наук. Київ, 2015. Вип. 100 (№ 9). С. 258–260.

Попович К.В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри. *Науковий вісник Ужгородського університету* / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2016. С. 77–81. (Серія: Історія ; вип. 2 (35))

Предборський В.А. "Гібридна" війна як відбиття закономірностей розвитку суспільства незавершеної модернізації. *Формування ринкових відносин в Україні* : збірник наукових праць / Н.-д. екон. ін-т М-ва екон. розвитку і торгівлі України. Київ, 2014. № 10 (161). С. 13–18

Рущенко І.П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога = Russia-Ukraine

hybrid war: sociological perspective : монографія. Харків : Павленко О.Г., 2015. 266 с.

Світова гібридна війна : український фронт : Монографія , За заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с. URL: file:///C:/Users/asua/AppData/Local/Temp/Rar\$DI00.407 HW_druk_fin+site_changed.pdf

Сегеда С. П., Шевчук В. П. Гібридна війна Росії проти України: історичний вимір. *Наука і оборона* : щоквартальний науково-теоретичний та науково-практичний журнал / голов. ред. Б. Семон ; редкол.: В. Бочарніков, В. Вагапов, О. Воробйов [та ін.]. Київ, 2019. № 1. С. 31–35.

Семчинський К. В. Гібридна війна як фактор нестабільності міжнародної системи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин* : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин ; редкол.: Резнікова Н. В., Дорошко М. С., Нанавов А. С. [та ін.]. Київ, 2019. Вип. 141, ч. 2. С. 131–140.

Служба зовнішньої розвідки України = Foreign intelligence service of Ukraine : історія і сьогодення : [кн.-альбом] / [авт.-упоряд. О.В. Скрипник ; за ред. Г.О. Ілляшова ; фото: М.В. Молдаванова та ін.]. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : АДЕФ-Україна, 2013. 111 с.

Требін М.П. «Гібридна» війна як нова українська реальність. *Український соціум*. 2014. № 3. С. 113–127.

Фукуяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. *День*: щоденна укр. газета. Київ, 2014. 9 вересня (№ 166). С. 9.

Чалапко В. В. Гібридна війна як сучасна форма насильства. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого* : збірник наукових праць / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2021. № 1 (48). С. 133–145. (Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія).

Цюрупа М. "Гібридна війна" - "гібридний мир" як екзистенційні загрози держав постколоніального простору Європи (український контекст). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. Київ, 2018. С. 17–20. (Українознавство; Вип. 1 (20)).

Шергін С. Геополітична ідентичність України: ретроспектива і реальність. *Зовнішні справи : науковий журнал / М-во закордонних справ України ; Дипломатична акад. України при М-ві закордонних справ України [та ін.]. Київ, 2016. № 4. С. 9-13. (Історичні науки).*

Інформаційні ресурси

Верховна Рада України: Офіц. вебсайт. URL: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>

Верховна Рада України : Офіційний вебсайт. Головна сторінка сайту “Законодавство України”. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

Верховна Рада України : Офіційний веб-сайт. Законотворча діяльність Верховної Ради України : Законопроекти. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2

Івано-Франківська обласна державна адміністрація : Офіц. вебсайт. URL: <http://www.if.gov.ua>

Івано-Франківська обласна рада : Офіційний вебсайт. URL: <https://orada.if.ua/>

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України : вебсайт. URL: <http://idpnan.org.ua/>

Інститут політики : веб-сайт. URL: <http://polityka.in.ua>

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України : Веб-сайт. URL: <http://www.ipiend.gov.ua>

Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України : Веб-сайт. URL: <http://www.niss.gov.ua>

Президент України : Офіційне Інтернет-представництво. URL: <http://www.president.gov.ua>

Урядовий портал України : [Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України]. URL: <http://www.kmu.gov.ua>